

Consumentenprijsindex

Elke maand publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) over de consumentenprijsindex. Met deze index wordt de inflatie in Nederland bepaald. In deze brochure legt het CBS uit wat de consumentenprijsindex is, hoe die wordt samengesteld en wat de toepassingen ervan zijn. Overheid en bedrijfsleven maken vaak gebruik van de consumentenprijsindex, onder andere bij loononderhandelingen, het aanpassen van huren, lijfrenten en verzekeringspremies.

De consumentenprijsindex (CPI)

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert elke maand over de inflatie in Nederland. De inflatie geeft aan hoeveel duurder

Het CBS meet elke maand de prijzen van de goederen en diensten in het mandje. In dit mandje zitten onder meer de dagelijkse boodschappen, uitgaven voor duurzame consumptiegoederen zoals wasmachines en auto's, huur, school- en collegegeld en consumptiegebonden belastingen zoals motorrijtuigenbelasting. Ook de aanvullende zorgverzekeringen maken vanaf 2007 deel uit van de CPI.

De verplichte basisverzekering is echter geen onderdeel van de consumentenprijsindex. Andere uitgaven die niet meetellen bij de berekening van de CPI zijn bijvoorbeeld de inkomstenbelasting en de sociale premies. Deze uitgaven zijn net als de basisziektenkostenverzekering verplicht voor consumenten en maken dus geen deel uit van het vrij besteedbaar inkomen van de consument. En daarom maken ze ook geen deel uit van de CPI.

Verzamelen van prijzen

Iedere maand bezoeken ongeveer 250 interviewers van het CBS verschillende winkels, verspreid over het hele land, en noteren ruim 65 duizend prijzen van 1 400 verschillende artikelen. De artikelen en de manier waarop het CBS prijzen verzamelt, wordt voortdurend afgestemd op ontwikkelingen in de maatschappij. De prijzen worden gedurende drie weken per maand verzameld. De prijsontwikkeling van woninghuren, een belangrijk onderdeel van de CPI, wordt jaarlijks gemeten.

Een deel van de prijzen wordt verzameld door een schriftelijke of telefonische enquête. Waar mogelijk worden prijzen via internet verkregen.

Voor de meting van de prijsontwikkeling bij supermarkten maakt het CBS onder meer gebruik van scannerdata. Deze gegevensbestanden bevatten informatie over verkochte hoeveelheden en omzetten van alle artikelen in die supermarkten. Hieruit worden de gemiddelde prijzen berekend.

Basis- en referentiejaar

De verschillende goederen en diensten in het mandje tellen niet allemaal even zwaar mee in de consumentenprijsindex. Hun gewicht is afhankelijk van het bestedingspatroon van huishoudens in een bepaald jaar, het basisjaar. Vanaf 2003 tot en met 2006 was het basisjaar voor de CPI 2000. Tot 2007 werd het basisjaar meestal om de vijf jaar aangepast.

Vanaf 2007 vindt de actualisering van het basisjaar en het mandje elk jaar plaats. Dit is een belangrijke kwaliteitsverbetering van de CPI omdat beter wordt ingespeeld op veranderende consumptiepatronen. In tabel 1 is te zien hoe voor een aantal productgroepen het relatieve belang verandert in de tijd. Zo is het aandeel van de woonlasten van een gemiddeld huishouden gestegen van 21,8 in 2000 naar 23,5 procent in 2006. Van andere consumptie categorieën, zoals kleding, stoffering en huishoudelijke apparaten, zijn de aandelen gedaald.

Tabel 1: Gewichten in de CPI (in %)

	2000	2006
Voedingsmiddelen en alcoholvrije dranken	11,1	10,8
Alcoholhoudende dranken en tabak	3,1	3
Kleding en schoeisel	6,4	5,4
Huisvesting, water en energie	21,8	23,5
Stoffering, huishoudelijke apparaten en dagelijks onderhoud van de woning	7,1	6,2
Gezondheid	0,6	1,1
Vervoer	12,1	11,3
Communicatie	3,6	4,7
Recreatie en cultuur	11,5	10,2
Onderwijs	0,1	0,1
Horeca	4,4	4,6
Diverse goederen en diensten	10,2	11,1
Consumptiegebonden belastingen en overheidsdiensten	3,4	3,4
Consumptie in het buitenland	4,6	4,6
Totaal	100,0	100,0

In de toekomst zullen deze aandelen jaarlijks geactualiseerd worden met de meest recent beschikbare cijfers.

Naast het basisjaar kennen we ook het referentiejaar. Dit verwijst naar het jaar waarvan het prijsniveau dient als uitgangspunt voor de berekeningen. De komende jaren zal het referentiejaar 2006 zijn en dat betekent dat de prijzen in de komende jaren steeds met 2006 vergeleken worden. Wij geven dit aan met "2006 = 100".

Tot 2007 vielen basis- en referentiejaar samen, maar vanaf 2007 is dit niet meer het geval. Het referentiejaar 2006 zal langere tijd vastgehouden worden. Het basisjaar wordt ieder jaar geactualiseerd. Het schema ziet er als volgt uit:

CPI van	Basisjaar	Referentiejaar
2007	2006	2006
2008	2007	2006
2009	2008	2006

Varianten op de consumentenprijsindex

Naast de 'gewone' consumentenprijsindex worden nog twee varianten berekend en gepubliceerd. De eerste is de zogenoemde afgeleide CPI. Hierin wordt rekening gehouden met veranderingen in belastingtarieven. De tweede variant is de geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP). Deze index is samengesteld volgens Europese afspraken en daardoor vergelijkbaar met die van andere EU-landen.

De afgeleide consumentenprijsindex

De afgeleide consumentenprijsindex is gelijk aan de CPI, zonder het effect van veranderingen in de tarieven van productgebonden belastingen (bijvoorbeeld BTW en accijns op alcohol en tabak) en subsidies. De afgeleide CPI geeft antwoord op de vraag wat de prijsontwikkeling is als de belastingtarieven niet veranderen. De afgeleide indexcijfers worden dikwijls gebruikt door de overheid en bij loononderhandelingen.

Het basisjaar – ofwel het mandje waar de CPI op is gebaseerd – wordt jaarlijks geactualiseerd

De geharmoniseerde consumentenprijsindex

De geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP) is speciaal ontwikkeld als vergelijkbare inflatiemaatstaf voor de lidstaten van de Europese Unie. HICP staat voor Harmonized Index of Consumer Prices. Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie, berekent uit de HICP's van de lidstaten de inflatie binnen de eurozone (de landen die de euro gebruiken) en de Europese Unie. De nationale CPI's zijn daarvoor ongeschikt, omdat de berekeningsmethoden te veel van elkaar verschillen. De HICP wordt gebruikt door de Europese Centrale Bank bij het opstellen van Europees monetair beleid (rente).

Het belangrijkste verschil tussen de CPI en de HICP is de samenstelling van het pakket goederen en diensten waarop de HICP is gebaseerd. Wonen in een eigen huis (huurwaarde), consumptiegebonden belastingen (zoals motorrijtuigenbelasting) en contributies aan sportverenigingen, maatschappelijke organisaties en dergelijke worden bijvoorbeeld wel meegenomen in de CPI, maar niet in de HICP.

Een ander verschil tussen beide indices is dat in de CPI prijsstijgingen van de particuliere consumptie van Nederlanders in het buitenland worden meegenomen. Daarentegen weegt in de HICP de particuliere consumptie van buitenlanders in Nederland mee.

Het gebruik van de consumentenprijsindex in de praktijk

De CPI wordt veel gebruikt voor het aanpassen van contracten

Prijsontwikkelingen leiden er gewoonlijk toe dat lonen, huren, uitkeringen, verzekeringspremies of betalingen regelmatig aangepast moeten worden. In veel contracten tussen bedrijven en particulieren zijn de aanpassingen gebaseerd op prijsindexcijfers van het CBS.

Welke indexcijfers?

In het algemeen adviseert het CBS om bij contracten of herziening van bestaande contracten de bedragen, vaak zijn dit huren, aan te

De inflatie wordt berekend als de procentuele jaar-op-jaar mutatie van de CPI

passen op basis van de CPI voor alle huishoudens. Soms worden in contracten, die in het verleden zijn opgesteld, indexcijfers vermeld die momenteel niet meer berekend worden. In dat geval is de huidige reeks CPI alle huishoudens te koppelen aan de oude reeks. Deze gekoppelde cijfers zijn op aanvraag verkrijgbaar bij het CBS.

Welk referentiejaar?

In contracten wordt soms een 'oud' referentiejaar genoemd, bijvoorbeeld 1990 = 100. Berekening van indexcijfers op basis van het consumptiepatroon van dat jaar vindt niet meer plaats. In zo'n geval is het aan te raden gebruik te maken van cijfers met een zo recent mogelijke basis.

Soms zijn toch cijfers met een oud referentiejaar nodig. Bijvoorbeeld in het geval van contracten waarin voor huuraanpassingen wordt uitgegaan van de oorspronkelijke overeengekomen huurprijs. Dan is het mogelijk de huuraanpassing te berekenen met behulp van de zogenoemde vaste-noemermethode.

Berekening van de aanpassing in contracten zoals huren.

Voor aanpassingen worden zowel maand- als jaarcijfers gebruikt. Het jaarcijfer is het rekenkundig gemiddelde van de maandprijsindexcijfers van een bepaald jaar. In indexeringsclausules van contracten staat meestal aangegeven welke indexcijfers gebruikt moeten worden. In de contracten is tevens vastgelegd welke methode wordt toegepast om huurbedragen te indexeren. De meest gebruikte methoden zijn de zogenaamde jaar-op-jaarmethode en de vastenoemermethode.

De jaar-op-jaar-methode

Bij deze methode wordt de geldende prijs vermenigvuldigd met het quotiënt van de indexcijfers van twee opeenvolgende jaren. Let op dat beide cijfers hetzelfde referentie jaar hebben!

Voorbeeld: In 2003 bedroeg de huur van een pand € 400 per maand. Voor de aanpassing wordt gebruik gemaakt van de CPI voor alle huishoudens met referentiejaar 2000.	De CPI-alle huishoudens van:				
	<table border="1"> <tr><td>2002 = 107,6</td></tr> <tr><td>2003 = 109,9</td></tr> <tr><td>2004 = 111,2</td></tr> <tr><td>2005 = 113,1</td></tr> <tr><td>2006 = 114,4</td></tr> </table>	2002 = 107,6	2003 = 109,9	2004 = 111,2	2005 = 113,1
2002 = 107,6					
2003 = 109,9					
2004 = 111,2					
2005 = 113,1					
2006 = 114,4					
	Huurprijs in 2004:				
	$109,9/107,6 = 1,021 * € 400,00 = € 408,40$				
	Huurprijs in 2005:				
	$111,2/109,9 = 1,012 * € 408,40 = € 413,30$				
	Huurprijs in 2006:				
	$113,1/111,2 = 1,017 * € 413,30 = € 420,33$				
	Huurprijs in 2007:				
	$114,4/113,1 = 1,011 * € 420,33 = € 424,95$				

De vaste-noemermethode

Bij deze methode gaat men steeds uit van de oorspronkelijk overeengekomen prijs. Deze prijs wordt vermenigvuldigd met een breuk waarvan de teller ieder jaar wisselt en de noemer constant blijft.

Voorbeeld: De huur van een pand is € 900. De huur is ingegaan op 1 januari 2003. Volgens het contract wordt de huur voor het eerst op 1 juli 2003 en vervolgens jaarlijks aangepast. Voor de aanpassing wordt gebruik gemaakt van het indexcijfer voor de maand maart van de CPI voor alle huishoudens met referentiejaar 2000.	De CPI voor alle huishoudens van:				
	<table border="1"> <tr><td>september 2002 = 108,8</td></tr> <tr><td>maart 2003 = 109,9</td></tr> <tr><td>maart 2004 = 111,1</td></tr> <tr><td>maart 2005 = 113,1</td></tr> <tr><td>maart 2006 = 114,2</td></tr> </table>	september 2002 = 108,8	maart 2003 = 109,9	maart 2004 = 111,1	maart 2005 = 113,1
september 2002 = 108,8					
maart 2003 = 109,9					
maart 2004 = 111,1					
maart 2005 = 113,1					
maart 2006 = 114,2					
	Per 1-7-2003 geldt dan:				
	$109,9/108,8 = 1,010 * € 900,00 = € 909,00$				
	Per 1-7-2004 geldt dan:				
	$111,1/108,8 = 1,021 * € 900,00 = € 918,90$				
	Per 1-7-2005 geldt dan:				
	$113,1/108,8 = 1,040 * € 900,00 = € 936,00$				
	Per 1-7-2006 geldt dan:				
	$114,2/108,8 = 1,050 * € 900,00 = € 945,00$				
	Bij het gebruik van deze methode zijn vaak cijfers met een oud basisjaar nodig. U kunt hierover contact opnemen met het CBS.				

Meer informatie

Uitgebreide informatie over de meest recente uitkomsten van de CPI en meer achtergrondinformatie is te vinden op de internetsite van het CBS (www.cbs.nl) onder het thema prijzen en in de elektronische databank StatLine (<http://www.cbs.nl/statline>) onder het thema prijzen. Voor de meest actuele informatie over het consumenten-prijsindexcijfer kunt u bellen met de consumentenprijs-indexlijn van het CBS 0800 227 4636 (0800 CBSINFO). Meer informatie www.cbs.nl/infoservice.

Consumentenprijsindex